

ZPRÁVY O VÁLEČNÝCH TAŽENÍCH

Younger, K. Lawson Jr., Ancient Conquest Accounts, A Study in Ancient Near Eastern and Biblical History Writing, JSOT Supplement Series 98, Sheffield Academic Press 1990, 392 stran.

Klíčové pojmy studie K. L. Youngera jsou historiografie, ideologie a jejich vzájemný vztah. Zdá se, že otázky, k jejichž zodpovězení chce autor přispět, znějí: Jaké povahy byla historiografie starověkého Předního východu (SPV)? Jakou povahu měla a jakou úlohu hrála ideologie při psaní historie v kontextu SPV? Jak do tohoto kontextu zapadají (nebo z něj vybočují) konkrétní texty Starého zákona?

Kniha se dělí na úvod, tři hlavní části a závěr. V úvodu (kap. 1) autor předkládá svůj pohled na historiografii a ideologii a představuje svou metodu – sémiotickou analýzu. Při ní autor rozkládá text na nejjednodušší myšlenkové a literární struktury. Těmto strukturám přiřazuje kódy, což mu umožňuje hledat charakteristické ideové a literární vzorce v daném textu. Posléze autor sleduje a porovnává výskyt zjištěných struktur v textech z různých oblastí SPV. V první části (kap. 2–4) autor postupně analyzuje asyrské, chetitské a egyptské zprávy o válečných taženích. Autor se snaží charakterizovat hlavní rysy asyrské, chetitské a egyptské ideologie a rozpoznat literární struktury, které pomáhají tuto ideologii sdělit a zvýraznit. Asyrské a chetitské texty jsou podrobeny též zvláštní syntagmatické analýze, jejíž výsledky autor prezentuje v tabulkách. Ve druhé části (kap. 5) autor analyzuje biblický text v kapitolách 9–12 knihy Jozue, jako příklad biblické zprávy o válečném tažení. Ve třetí části své studie (kap. 6) autor vyvo-

zuje ze svých pozorování důsledky. Kniha obsahuje dodatek a sice přehled syntagmat v Joz 9–12 a syntagmatickou analýzu těchto čtyř kapitol.

Younger zastává názor, že historiografii a fikci není možné rozlišit čistě na základě jejich literární formy (oproti např. Van Seters, *In Search of History*, Yale 1983). Ani silné ideologické zabarvení dokumentu jej nevyklučuje z kategorie historiografie: „A document does not have to be objective or unbiased in order to be in the category of history writing“ (str. 33). Právě v tomto spočívá podle Youngera rozdíl mezi psaním kronik a psaním dějin: v druhém případě jde i o interpretaci událostí. V tomto kontextu pak ani ideologie není nutně pouhou deformací dějin. Naopak, ideologie (Youngerův důležitý koncept) je velice složitá, komplexní struktura. Ideologie i psaní dějin obsahují prvek interpretace (sociálního uspořádání apod. resp. historických událostí). V tomto smyslu je ideologie součástí historiografie.

Younger používá sémiotickou analýzu jako interpretační vodítko, s jehož pomocí usiluje „to discern and understand the transmission code(s) which are used to convey the message of the text“ (str. 55). Toto zakódování zprávy může mít rovněž specifický kulturní a náboženský charakter (zásah božstva, časté přímé řeči), který není v moderní historiografii přípustný. Rozpoznání těchto specifíků pak samo o sobě nevede ani k přijetí ani k odmítnutí historické prav-

divosti textu, nýbrž k jeho lepší interpretaci.

Pokud jde o literární struktury analyzovaných textů, autor upozorňuje na časté a stereotypní užívání určitých syntagmat, na užití iterativních (opakovaných) schémat (především texty asyrské, chetitské a Joz 10–11). Takto vzniklá velká míra redundance ve zvěsti je záměrná, vede ke zdůraznění ideologie textu. Mezi další literární techniky, které pomáhají sdělit ideologie textu, patří užití hyperboly a synekdochy (egyptské texty, Joz 9–12). Ideologie vyjadřovaná texty je rovněž mnohdy podobná: vidění nepřítelů v černobílých barvách (zejm. asyrské a egyptské texty, Joz 9–12), ideologie „teroru“ (hlavně asyrské texty a Joz 9–12), důraz na mstu (chetitská a egyptská ideologie a Joz 9–12). V textech SPV Younger nachází i mnohé literární paralely k těm epizodám v Joz 9–12, které bývají tradičně označovány jako dodatky, části jiných pramenů apod. Mezi ně patří zpráva o smlouvě s Gibeónany (zejm. chetitské paralely), zprávy o zázračném božím zásahu (kamenné krupobiti, prodloužené denní světlo, zejm. asyrské a chetitské paralely) atd. Literární paralely v asyrských, chetitských a egyptských textech samozřejmě nemohou potvrdit ani vyvrátit historicitu popisovaných událostí. Podle Youngera nicméně argumentují ve prospěch literární integrity textu v Joz 9–12.

Autor se staví proti interpretaci knihy Jozue, podle níž tato kniha hovoří o úplném dobytí země – obrat „celá země“ (Joz 10,40n) musí být v kontextu paralelních textů SPV chápán jako hyperbola. Obdobně je tomu v případě údajné redakční vrstvy charakteristické pojmem „celý Izrael“. Tento pojem má být chápán jako synekdocha, ve smyslu

„každý Izraelita“. Younger rovněž vybízí k odvržení konceptu „svaté války“ jako něčeho typického výlučně pro Izrael. Např. asyrská tažení byla právě tak svatou válkou ve jménu Ašúra.

Youngerova metoda umožňuje hledat „společného jmenovatele“ konkrétních textů (tj. určité rétorické postupy, syntagmatická schémata), aniž by přitom vyvozoval unáhlené soudy o případné závislosti jedněch textů na druhých. Synchronní přístup se zde osvědčuje jako spolehlivé východisko pro práci (nejen) s biblickým textem, zdá se mi, že tato metoda umožňuje větší kontrolu interpretace dat, než např. Van Setersův přístup k Dt textům (op. cit., str. 209 až 353 *passim*), kde pozorujeme často subjektivní přiřazování té či oné části textu k různým pramenům. Younger užití starších pramenů v Joz 9–12 nevyklučuje *a priori*, jejich rozpoznávání je ovšem vždy silně problematické.

Výběr oddílů Joz 9–12 je v některých ohledech oprávněný. Přesto nelze přijmout autorovu argumentaci, že se jedná o jasně vymezenou jednotku (str. 197). Younger sice správně tvrdí, že „the introductory statement (tj. Joz 9,1–2) and the concluding summaries and lists (tj. Joz 12,1, 12,7) presuppose one another“ (str. 198). Je však nutno podotknout, že „concluding list“ v Joz 12,9nn jasně předpokládá také zprávu o dobytí Jericha a města Aj. S tímto faktem se Younger nijak nevypořádává. Práci by navíc prospělo rozšíření vzorku biblických textů. Autor zdůvodňuje daný rozsah svým úsilím o úspornost a jasné vyjádření. Přesto se domnívám, že texty jako např. Nu 21, Sd 1 a 2 S 8 by poskytly plnější obraz biblických zpráv o válečných taženích. Kniha obsahuje texty v přepisu do latinky s kódy pro jednot-

livá syntagmata, překlady textů a tabulky srovnávající více textů z hlediska sémiotické analýzy. Hebrejský text je zaznamenán nevokalizovaným kvadrátním písmem. Snad by bylo důslednější také hebrejský text uvádět v přepisu, stejně jako texty asyrské, chetitské a egyptské.

Přes uvedené výhrady představuje kniha *Ancient Conquest Accounts* nesporný přínos pro studium textů hebrejské bible v kontextu starověkého Předního východu. Jedná se o solidní studii, která, doufejme, bude inspirovat další badatele k synchronnímu a kontextuálnímu přístupu k biblickým textům.

Viktor Ber

APOKALYPTIKA A NOVÝ ZÁKON

Elían Cuvillier, Apokalypsa byla zítra – Vyznání naděje v Novém zákoně, z francouzského originálu přeložil Jan Keřkovský, Mlýn, Třebenice 1999, 77 stran.

Elían Cuvillier, novozákoník z francouzského Montpellier, zavádí ve své knize čtenáře do nejzazších komnat teologické kuchyně, jež apokalyptické a eschatologické texty Nového zákona bezpochyby představují. To potvrzuje i autorův postřeh, že i nadmíru zdatný exeget Jan Kalvín napsal komentáře k celému Novému zákonu právě kromě apokalyptické knihy Zjevení. V úvodu Cuvillier zkoumá (a) *Sitz im Leben* židovských apokalyptických materiálů, kterým jsou různá období krizí začínající dobou krále Antiocha IV. Epifana a končící Hadriánovým potlačením Bar Kochbova povstání, (b) motivy vedoucí k jejich sepsání a (c) typické znaky, jež tyto materiály obsahují. Na konci úvodní části Cuvillier klasifikuje apokalyptiku jako „jeden z výhonků starozákonní profétie“ (str. 16), což jen potvrzuje dvojí literární prorocko-apokalyptickou vazbu Starého a Nového zákona, protože: „... Důvěřivým očekáváním příchodu Božího vyslance, jenž nastolí království bez konce, tvoří židovská apokalyptika most k Božímu zjevení

v Ježíši Kristu, tak jak o něm bude svědčit Nový zákon.“ (tamt.).

Hlavní část knihy tvoří chronologický přehled novozákonních apokalyptických látek. Cuvillier nejprve ohledává pavlovské a popavlovské apokalyptické představy (str. 17–28) v ústředních textech 1 Te 4–5, 1 K 15 a 2 Te 2. Pak přicházejí na řadu synoptici (str. 29–45) a jejich texty Mk 13, Mt 24–25 a Lk 21, ve kterých autor sleduje proces tradování a sémantického přeznačování. Nakonec se ke slovu dostává *opus apocalypticum* Nového zákona, Janovo zjevení (str. 46–70). I zde Cuvillier stanovuje dobové pozadí vzniku spisu a z toho plynoucí interpretační tlaky.

Závěr knihy (str. 71–74) je instruktivní náповědou, jak také dnes porozumět apokalyptickým textům, které Nový zákon, inspirativní zdroj křesťanské církve, integroval do svého literárního celku.

Pro Cuvilliera je při výkladu židovských a křesťanských apokalyps směrodatný interpretační důraz, který zasazuje texty do určité historické situace, jež